

Celem projektu jest zbadanie, jak ukształtowane w średniowieczu klisze pojęciowe (toposy, stereotypy) występujące we wzajemnych opiniach Polaków i Niemców oraz w autostereotypach wpływały na powstające od schyłku XVIII wieku, a zwłaszcza w XIX wieku i w XX wieku narracje o historii obu narodów i wyobrażenia o ich relacji do siebie.

Już wstępne poznanie kwestii pozwala stwierdzić, że w przypadku wielu nowożytnych, dziewiętnasto- i dwudziestowiecznych nie tylko wypowiedzi popularnych, publicystycznych, ale również politycznych, ponadto niezwykle często komentarzy naukowych, zwłaszcza zawartych w tekstach historycznych, mamy do czynienia z powielaniem starych struktur narracyjnych, utrwalonych w tradycji obu narodów, a nie z obiektywnym opisywaniem rzeczywistości, przeszłej i obecnej w stosunku do autorów wypowiedzi.

Zadaniem projektu będzie wybranie i zanalizowanie przykładów najlepiej, najpełniej ilustrujących zjawisko niezwyklej siły starej tradycji literacko-topicznej i zastanowienie się nad jego sensem i wpływem na niemiecką i polską historiografię XIX i XX wieku.

Doniosłość i oryginalność proponowanych badań polega na tym, że wykażą one nie tylko wpływ dawnych schematów narracyjnych na powstające w XIX wieku nowoczesne, w intencji krytyczne i obiektywne piśarstwo historyczne, ale ponadto uwidoczniony będzie niejako dialektyczny związek tegoż z opiniami popularnymi, literacko-publicystycznymi, czy też bieżącymi zapatrywaniami i deklaracjami politycznymi. Przy czym wnioskodawca sądzi, że wspomniane wpływy środowiska nieprofesjonalistów na historiografię miały charakter nieświadomych zapożyczeń pewnych idei, nie zaś np. świadomego spełniania zapotrzebowań politycznych.

Wyniki projektu powinny dać poważny impuls rozwoju i doskonalenia współczesnej historii.

Proponowane badania skonstruowane będą w następujący sposób. Najpierw wybrany zostanie zbiór stereotypowych polskich opinii o Niemcach i niemieckich o Polakach powstałych w średniowieczu. Będą również zbierane ślady autostereotypów. Następnie uwaga badawcza wykonawców projektu przesunie się do czasów narodzin nowoczesnych nacjonalizmów, czyli do schyłku XVIII i początku XIX wieku i ujmie czas aż do schyłku mocnej obecności idei nacjonalistycznych w historiografii, czyli do mniej więcej lat 80-tych XX wieku. To poczynanie będzie związane z wyszukaniem w tekstach historyków, polityków, w materiałach publicystycznych, również w literaturze pięknej obecności stereotypów wytworzonych w okresie początków piśmiennictwa obu narodów.

Wnioskodawca zauważył w prowadzonych dotychczas przez siebie badaniach istnienie fenomenu swoistego, dialogu, również rywalizacji, prowadzonej przez część polskich i niemieckich elit, która polegała – w dużym uproszczeniu - na określaniu własnej grupy etnicznej jako ludzi cywilizowanych i humanitarnych, podczas gdy Niemcy, albo odpowiednio Polacy, mieli być w jakiś sposób ludźmi ułomnymi, czy po prostu barbarzyńcami.

Myślą sterującą założeniami niniejszego projektu będzie jednak nie tylko zebranie pewnej kolekcji odpowiednich narracji dokumentujących wspomniane wyżej zjawisko, ale także wykazanie wzajemnych związków strukturalno-logicznych rozrzuconych w czasie komunikatów, dotarcie do ich średniowiecznych archetypów i wreszcie pokazanie ich linii rozwoju. Podejmie się również starania wyodrębnienia czynników, które wpływały na zmiany zewnętrznego kształtu badanych wypowiedzi, czyli dostosowywania wymowy określonej narracji do aktualnej sytuacji politycznej, czy społecznej, jak też chęci dyskusowania z argumentami drugiej strony zauważonego dialogu, może nawet gry, której charakter i przyczyny zostały wyżej naszkicowane. Na każdym etapie prowadzonych eksploracji ich bieg poddany będzie refleksji metodycznej wykraczającej poza ścisłą metodologię historii i sięgającą do literaturoznawstwa, nauki o obiegu informacji i teorii gry.

Autor projektu jest świadomy ograniczeń swoich kompetencji badawczych, zamierza zatem konfrontować własne spostrzeżenia z poglądami specjalistów polskich i obcych: mediewistów, historyków XIX i XX wieku, socjologów oraz kulturo- i literaturoznawców.